

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ПРОФЕСІЙНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА РІВНЕНЩИНИ:

персоналії, технології,
виклики сьогодення

Монографія

Видавництво
"Волинські обереги"

2025

УДК 7:378.016(477.81)

П-84

*Рекомендовано до друку вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 5 від 24 квітня 2025 року)*

Рецензенти:

СТЕЛЬМАШУК Галина – завідувач кафедри дизайну Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор мистецтвознавства, професор, академік Національної академії мистецтв України, член Національної Спілки художників України;

ТИМЧУК Лариса – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Авторський колектив:

Антонюк-Коберська Н.М., Вернюк Я.С., Власюк О.П., Ганжа М.В., Гузь Я.В., Крайлюк Л.В., Локшук І.М., Русак О.Л., Сташук О.А., Токар І.В., Чернієнко В.А., Шеретюк Р.М.

П-84 Професійна мистецька освіта Рівненщини: персоналії, технології, виклики сьогодення: монографія / Рівненський державний гуманітарний університет; авт. кол.: Н.М. Антонюк-Коберська та ін. – Рівне : Волин. обереги, 2025. – 236 с.

ISBN 978-617-8161-72-9

© Антонюк-Коберська Н.М., Вернюк Я.С.,
Власюк О.П., Ганжа М.В., Гузь Я.В.,
Крайлюк Л.В., Локшук І.М., Русак О.Л.,
Сташук О.А., Токар І.В., Чернієнко В.А.,
Шеретюк Р.М., 2025

ISBN 978-617-8161-72-9 © "Волинські обереги", 2025

ЗМІСТ

Передмова	5
-----------------	---

РОЗДІЛ 1. Видатні персоналії мистецької освіти Рівненщини

<i>Сташук О.А.</i> Михайло Йориш: на «золотому перетині» долі	8
<i>Крайлюк Л.В.</i> Олена Охримик: мисткиня та педагог	26
<i>Вернюк Я.С.</i> Творчо-педагогічний феномен Степана Шевчука	44

РОЗДІЛ 2. Технології сучасної мистецької освіти (на прикладі досвіду кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівненського державного гуманітарного університету)

<i>Шеретюк Р.М.</i> Міжнародна діяльність кафедри образо- творчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівненського державного гуманітарного університету: вектори і здобутки	69
<i>Власюк О.П.</i> Сучасні методи і форми організації освіт- нього процесу на кафедрі образотворчого та декоративно- прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівнен- ського державного гуманітарного університету	94
<i>Ганжа М.В.</i> Потенціал занять з художньо-проектної гра- фіки як чинник понятійно-образного осмислення особис- тості в умовах гурткової роботи	118

<i>Чернієнко В.А.</i> Мотиваційні сенси тематики кваліфікаційних завдань здобувачів творчих спеціальностей	130
<i>Токар І.В.</i> Природа як джерело творчості	149
<i>Локишук І.М.</i> Інтерпретація традиційних художніх тканин студентами кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівненського державного гуманітарного університету	174
<i>Русак О.Л.</i> Практика сучасних технологій в художньому різьбленні по дереву	187

РОЗДІЛ 3. Мистецтво і мистецька освіта в контексті глобальних викликів сьогодення

<i>Антонюк-Коберська Н.М.</i> Художня освіта в умовах війни: мистецтво як форма спротиву	201
<i>Гузь Я.В.</i> Під землею: мистецтво в укритті як форма культурної адаптації в умовах війни (на прикладі України та міста Рівного)	217

ПРАКТИКА СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ХУДОЖНЬОМУ РІЗЬБЛЕННІ ПО ДЕРЕВУ

Русак Олександр Леонович,

старший викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука

Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID 0009-0004-4600-5509

e-mail: sasharusak90@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена дослідженню впливу сучасних технологій на практику художнього різьблення по дереву — одного з традиційних видів декоративно-прикладного мистецтва. У роботі висвітлюється, як цифровізація сприяє трансформації цього ремесла, не витісняючи традицій, а, навпаки, сприяючи їхньому збереженню та розвитку. Розглядаються такі технології, як програмне забезпечення для 3D-моделювання, комп'ютерне числове керування (CNC), лазерне різьблення та інші інструменти, що дозволяють досягти високої точності, деталізації й швидкості виконання. Особливу увагу приділено освітнім аспектам: цифрові платформи, онлайн-курси, інтерактивні навчальні матеріали відкривають нові можливості для підготовки фахівців, зокрема студентів мистецьких і технічних закладів. Технології сприяють підвищенню креативності, розширюють уявлення про композицію, форму й матеріал. Акцентовано на тому, що інноваційні підходи не суперечать автентичності художнього різьблення, а створюють простір для гармонійного поєднання ручної праці та цифрових рішень. Таким чином, сучасні технології стають інструментом не тільки модернізації, а й збереження культурної спадщини, забезпечуючи подальший розвиток художнього різьблення в умовах новітнього культурного й технічного контексту.

Ключові слова: художнє різьблення по дереву, цифрові технології, ЧПК (числове програмне керування), лазерне різьблення, 3D-моделювання, культурна спадщина, традиційне мистецтво, мистецька освіта, інновації в ремеслах.

Abstract. The article explores the impact of modern technologies on the practice of woodcarving — a traditional form of decorative and applied art. The study highlights how digitalization transforms the craft, not by replacing traditions, but by preserving and developing them in new forms. Technologies such as 3D

modeling software, computer numerical control (CNC), and laser engraving are discussed, as they significantly enhance precision, detail, and speed of execution. Special attention is paid to the educational aspects: digital platforms, online courses, and interactive learning materials open new opportunities for training specialists, particularly students of art and technical institutions. Modern tools foster creativity and expand possibilities for experimenting with composition, form, and material. It is emphasized that innovative approaches do not undermine the authenticity of woodcarving, but rather create a space for harmonious integration of manual skills and digital solutions. Thus, modern technologies serve not only as a means of modernization but also as a tool for preserving cultural heritage, ensuring the further development of artistic woodcarving in the context of contemporary culture and technology.

Keywords: woodcarving, digital technologies, CNC, laser engraving, 3D modeling, cultural heritage, traditional art, art education, innovation in crafts.

Постановка проблеми. Художнє різьблення по дереву є однією з найдавніших форм декоративно-прикладного мистецтва, яка вимагає високого рівня майстерності, творчого підходу та глибоких знань традиційного ремесла. Упродовж століть це мистецтво передавалося з покоління в покоління, зберігаючи свою унікальну техніку та стилістику. Однак в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій постає питання адаптації традиційних художніх практик до нових умов. З одного боку, сучасні інструменти, такі як 3D-моделювання, числове програмне керування (CNC), лазерне різьблення та спеціалізоване програмне забезпечення, значно розширюють можливості майстрів, дозволяючи підвищити точність і ефективність роботи. З іншого боку, виникає загроза втрати автентичності та поступового витіснення ручної праці автоматизованими процесами.

У цьому контексті актуальним є вивчення того, як саме сучасні технології впливають на художнє різьблення по дереву, які можливості та виклики вони створюють, а також яким чином можна зберегти традиції, поєднуючи їх з

інноваційними підходами. Проблема також полягає в недостатньому рівні інтеграції новітніх технологій у навчальні програми мистецьких закладів, що стримує розвиток молодих фахівців. Тому виникає потреба у глибшому осмисленні способів поєднання традиційного ремесла та сучасних технологій у теоретичному, практичному та освітньому аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання збереження та трансформації традиційних ремесел в умовах цифровізації дедалі частіше стає об'єктом наукових досліджень у галузях мистецтвознавства, прикладної естетики, технологічної освіти та культурології. Дослідники, зокрема В. В. Зінченко, Л. П. Паламарчук та О. І. Голуб, звертають увагу на значення цифрових технологій у збереженні нематеріальної культурної спадщини, включаючи художнє різьблення по дереву. В їхніх роботах підкреслюється, що інноваційні інструменти не лише підвищують ефективність роботи майстрів, а й сприяють архівуванню та відтворенню традиційних орнаментів та технік у цифровому середовищі.

У дослідженнях І. М. Савчука та Н. М. Гуменюк аналізується використання CNC-станків та 3D-моделювання в навчальному процесі профільних навчальних закладів, що дає змогу майбутнім майстрам опановувати новітні технології без відриву від традиційних методів ручної праці. Окрема увага приділяється педагогічним підходам до формування креативного мислення студентів засобами цифрових інструментів.

Разом з тим, у науковій літературі наявний брак систематизованих досліджень, які б комплексно розглядали процес інтеграції сучасних технологій у художнє різьблення по дереву саме з позицій міждисциплінарного підходу — на стику мистецтва, інженерії та освіти. Це створює підґрунтя для подальшого дослідження проблеми і розробки практичних рекомендацій для фахівців у цій сфері.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є вивчення впливу сучасних цифрових технологій на розвиток художнього різьблення по дереву, а також визначення шляхів ефективної інтеграції інноваційних інструментів у традиційні художні практики. Дослідження спрямоване на виявлення потенціалу цифрових засобів — таких як 3D-моделювання, CNC-обладнання, лазерне різьблення та спеціалізоване програмне забезпечення — для збагачення творчого процесу, підвищення якості виробів та збереження культурної автентичності.

Окрема увага приділяється аналізу освітніх підходів до підготовки фахівців у галузі декоративно-прикладного мистецтва в умовах цифровізації. Визначення балансу між традиційною ручною майстерністю та новітніми технологічними можливостями є одним із ключових завдань дослідження.

Виклад основного матеріалу. Художнє різьблення по дереву завжди було мистецтвом, яке поєднувало майстерність і креативність. Однак із розвитком сучасних технологій цей вид мистецтва зазнав значних змін, відкриваючи нові можливості для майстрів.

У цій статті ми розглянемо, як сучасні технології впливають на практику художнього різьблення по дереву. Сучасні технології не лише розширюють межі можливостей художнього різьблення по дереву, але й зберігають традиції цього мистецтва, адаптуючи їх до вимог сучасного світу. Вони дозволяють студентам бути більш продуктивними, креативними та точними у своїй роботі, відкриваючи нові горизонти для творчості. Завдяки сучасним програмам та інструментам різьблення виходить на новий рівень, зберігаючи баланс між традиціями та інноваціями.

Впровадження комп'ютерних технологій у сферу художнього різьблення по дереву стало справжнім проривом, відкриваючи перед митцями нові можливості для творчості та

вдосконалення процесу роботи. Одним із ключових напрямків такого розвитку є використання програм для 3D моделювання, які значно спрощують проектування та створення складних деталей, а також сприяють економії часу та ресурсів. Комп'ютерні технології та дизайн Сучасні програми для 3D моделювання, такі як AutoCAD, Fusion 360, Blender, Free CAD, дозволяють створювати високоточні моделі та шаблони для різьблення (рис 1,2).

Це значно скорочує час, необхідний для проектування складних деталей, і дає майстрам можливість експериментувати з дизайном без ризику втратити матеріал.

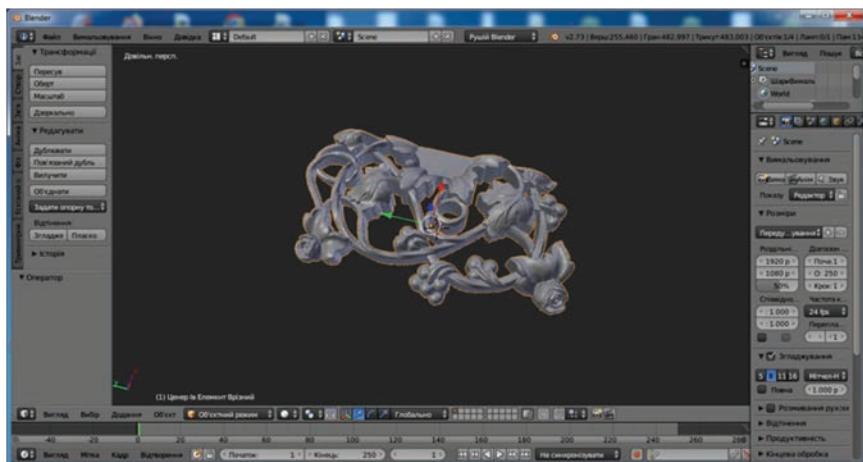

Рис. 1. Можливості програми Blender, 3d візуалізація та правка полігональної сітки.

Сучасне програмне забезпечення стає незамінним інструментом для художників та майстрів. З їхньою допомогою можна створювати високоточні тривимірні моделі, які дозволяють враховувати навіть найдрібніші нюанси дизайну. Це особливо важливо для робіт, де потрібна висока деталізація, а також для створення унікальних авторських проектів.

Крім того, можливість збереження цифрових копій дозволяє легко модифікувати дизайн або використовувати його повторно (рис.3).

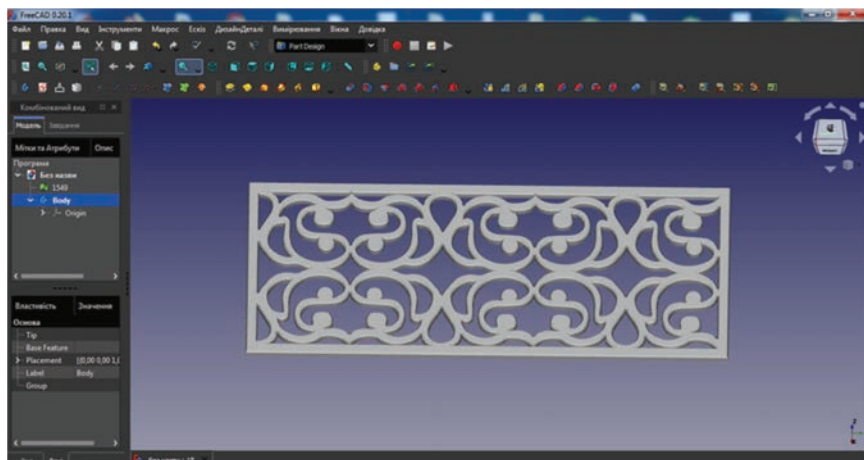

Рис. 2. Можливості рограми Fre CAD, моделювання примітиву, профілювання, та створення полігональної сітки.

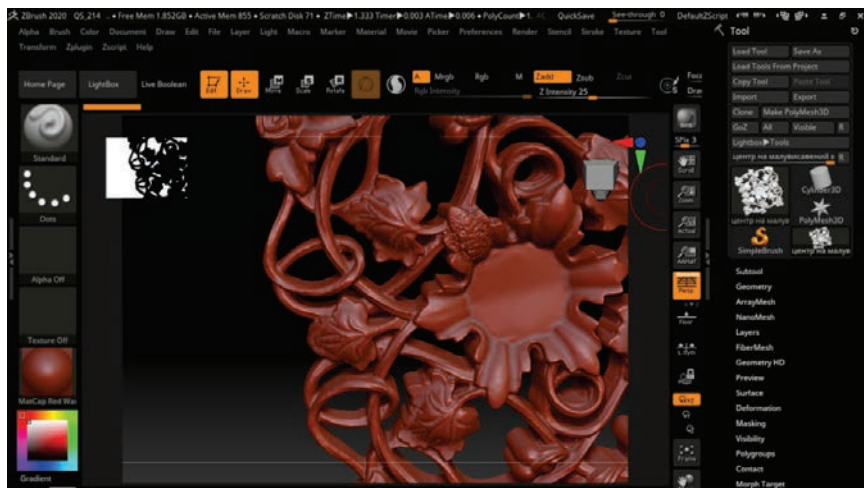

Рис. 3. Дизайн та перетворення моделі в формат STL, для подальшої обробки на чпу станках.

Експерименти з дизайном та тривимірним моделюванням дає художникам свободу для експериментів без ризику втратити дорогий матеріал. Наприклад, створюючи різноманітні текстури, орнаменти чи складні геометричні форми, здобувачі можуть візуалізувати кінцевий результат ще до початку роботи. Це також дозволяє побачити точну візуалізацію проекту та внести корективи на ранніх етапах розробки.

Синергія традицій та технологій — це справжній міст між минулим і майбутнім, який дозволяє зберегти культурну спадщину, відсканувати унікальні зразки різьблення, меблі, та окремі елементи архітектури та декору, розширюючи можливості їх використання в сучасному середовищі.

У випадку 3D-моделювання та різьби по дереву ми бачимо, як цифрові інструменти допомагають майстрам досягати нових рівнів деталізації та точності, не втрачаючи духу ручної роботи. Це не просто модернізація традиційних методів — це їхнє переродження у вигляді нових форм мистецтва й виробництва (рис 4,5,6).

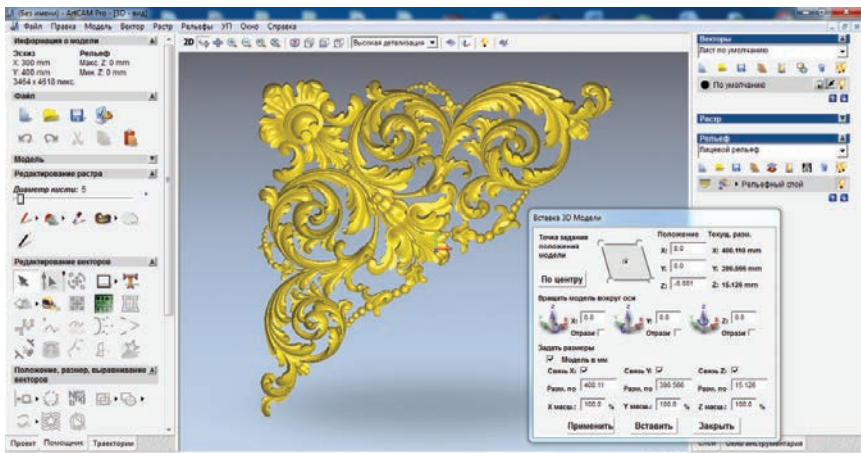

Рис. 4. Імпортування створеного елемента в прорамау ART cam для створення стратегії виконання на станках з числовим програмним управлінням, фрезерування.

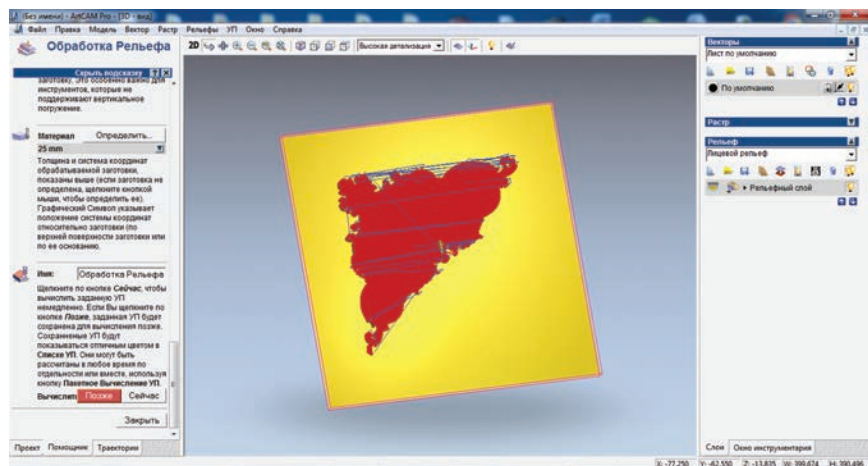

Рис. 5. Ствоєння маршрутів фрези за напрямом трьох осей X-Y-Z.

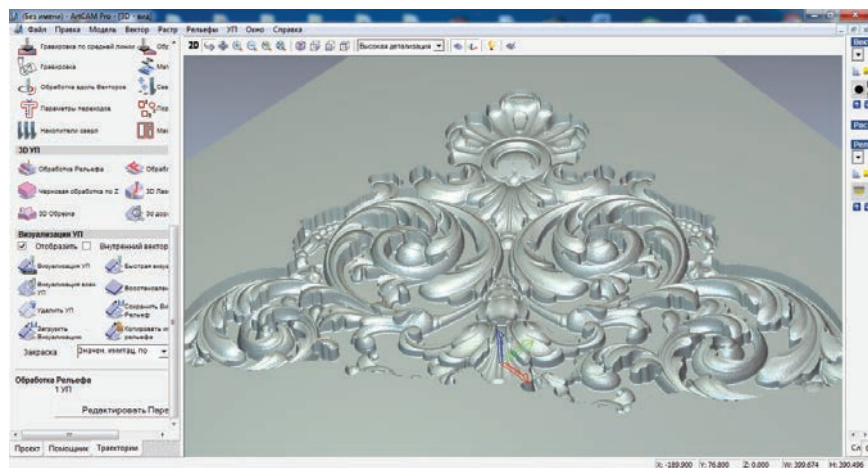

Рис. 6. Аналіз G-коду та стратегії растрової обробки моделі в матеріалі.

Подібна взаємодія проявляється в багатьох сферах, не лише в художньому дереві, а й в архітектурі, текстильному дизайні, ювелірному мистецтві, гончарстві. Комп'ютерне моделювання дозволяє створювати унікальні форми, а класичні

техніки надають їм особливий характер. Синтез 3D-візуалізації та традиційного мистецтва, створює унікальний простір, де стародавні ремесла зустрічаються з сучасними технологіями. Завдяки 3D-моделюванню можна детально опрацювати дизайн виробу, передбачити складність різьби та вдосконалити пропорції ще до фізичного втілення. Це дає можливість експериментувати з формами, комбінувати текстури та створювати унікальні деталі, які раніше вимагали довгих випробувань вручну.

3D-візуалізація допомагає в процесі художньої обробки дерева при створенні цифрових ескізів для попереднього аналізу форми та композиції, у моделюванні текстур і орнаментів перед безпосереднім різьбленням, аналізувати пропорцій та коригувати дизайн перед виготовленням роботи в матеріалі.

Традиційна ручна робота додає унікальності кожному виробу, а цифрова технологія допомагає відточити кожен елемент з максимальною точністю. Це поєднання відкриває нові можливості та дозволяє розвивати різьбу по дереву у сучасному контексті.

Проекти, створені у програмах 3D моделювання, можуть легко інтегруватися зі станками з числовим програмним управлінням (ЧПУ). Це забезпечує високу точність перенесення дизайну на дерев'яний матеріал, особливо для складних і масштабних робіт. Процес стає більш автоматизованим, скорочується час виготовлення, що особливо важливо для навчання. ЧПУ-обробка (числове програмне управління) по дереву — це сучасний метод автоматизованого різьблення та обробки деревини, який використовує комп'ютерне управління для створення високоточних деталей меблів, художніх творів та орнаментів.

Основними перевагами ЧПУ-обробки є точність, ефективність, відтворюваність, гнучкість. Програмне управління дозволяє створювати складні форми з мінімальним людським фактором. Автоматизація значно скорочує час виготовлення порівняно з ручною різьбою (робота з масами та відпрацюванню рельєфу для подальшого ручного різблення), тож можна створювати серійні вироби з ідентичними деталями без втрати якості та часу.

Основними типами ЧПУ-обладнання для роботи з деревом є фрезерні верстати та ЧПУ-станки. Фрезерні верстати використовуються для створення рельєфних зображень, текстур та складних деталей. ЧПУ-станки значно розширюють можливості навчального процесу в університетах, особливо у сферах інженерії, дизайну, мистецтва та виробничих технологій. Вони дають студентам можливість працювати з сучасними інструментами, що наближає їх до реальних умов виробництва та дозволяє розвивати практичні навички.

Навчання сучасним технологіям, а саме, використання автоматизованих систем дозволяє знайомитися з методами цифрового виробництва, які широко застосовуються в сучасних інженерних та художніх професіях. Це дає можливість створювати складні деталі та структури, які важко виконати вручну, розвиває розуміння механічних процесів та інженерного дизайну.

Студенти мистецьких спеціальностей можуть застосовувати ЧПУ-станки для виготовлення унікальних рельєфних композицій, скульптур, меблів чи навіть ювелірних виробів. Поєднання цифрового моделювання, традиційної обробки матеріалів та автоматизації створює інтегрований підхід до освіти, корисний для майбутніх професіоналів. Багато закордонних університетів вже активно впроваджують такі техно-

логії у навчальні програми, що допомагає студентам адаптуватися до сучасного ринку праці та розвивати інноваційні рішення у своїй галузі. Використання автоматизованих програм має також важливий освітній аспект. Здобувачі можуть засвоїти основи дизайну у віртуальному середовищі, тренуючись на комп'ютерних моделях перед роботою з реальним матеріалом. Це дає змогу уникнути помилок та поступово вдосконалювати свої навички та інтегрувати їх у власних семестрових та дипломних роботах.

Лазерне різьблення та гравіювання стали одними з найважливіших інновацій у сфері художнього різьблення по дереву, що значно розширило можливості майстрів. Ця технологія відкриває нові перспективи для створення складних візерунків, текстур і деталей, які практично не можливо відтворити вручну. У цій статті ми пропонуємо розглянути роль лазерних систем у художньому різьбленні та їхній вплив на розвиток цього ремесла.

Лазерні системи дозволяють працювати з неймовірною точністю, яка перевершує традиційні методи випилювання та профілювання. Завдяки точному управлінню лазером можна створювати надзвичайно складні дизайни, наприклад, мікроскопічні орнаменти, тонкі лінії та деталізовані рельєфи. Це особливо корисно для виготовлення елементів, які мають естетичне значення, як-от декоративні панелі або сувеніри.

Окрім точності, лазерне різьблення дозволяє значно пришвидшити процес створення виробів. У порівнянні з традиційними методами, ця технологія скорочує час, необхідний для виконання проєкту, що особливо важливо для великих або комерційних замовлень.

Лазерні системи здатні обробляти різні види деревини, включаючи м'які та тверді сорти. Це дає студентам більше

свободи у виборі матеріалу для виконання конкретних проєктів. Крім того, лазери можуть створювати ефекти, недоступні для ручного різьблення, такі як вигорання текстури, що додає виробам унікального вигляду.

Система лазерного різьблення інтегрується з комп'ютерним програмним забезпеченням, дозволяючи здобувачам легко переносити цифрові моделі на деревину. Програми для 3D моделювання, такі як AutoCAD, CorelDRAW або Adobe Illustrator, широко використовуються для створення файлів, які керують лазером. Це значно спрощує підготовку до роботи та мінімізує ризики помилок.

Сучасні лазерні системи дозволяють майстрам експериментувати з дизайном, створювати нові візуальні ефекти та адаптувати традиційні мотиви до сучасних тенденцій. Наприклад, лазери можуть створювати гравіювання з фотографій або генерувати тривимірні ефекти на поверхні дерева, що відкриває нові горизонти для творчості.

Експериментальні матеріали дозволяють майстрам розширювати межі свого мистецтва. Наприклад, термодерево чудово підходить для створення рельєфних декоративних елементів, меблів, предметів інтер'єру або скульптур для зовнішнього та внутрішнього використання. Композити дають змогу експериментувати з абстрактними формами, інтегрувати різні текстури та створювати вироби, стійкі до інтенсивної експлуатації.

Лазерне різьблення та гравіювання є одними з найпотужніших інструментів у арсеналі сучасних майстрів. Вони не лише забезпечують високу точність і швидкість роботи, але й сприяють експериментуванню та розвитку нових творчих напрямків. Ця технологія відкриває перед художниками можливість поєднати традиції з інноваціями, зберігаючи дух ремесла та адаптуючи його до потреб сучасного світу.

Технологічні інновації в галузі матеріалів зробили справжній прорив у художньому різьбленні по дереву. Термо-дерево та композитні матеріали демонструють, як поєднання традиційного мистецтва з науковими досягненнями відкриває нові горизонти для майстрів. Термодерево та композити, є ключовим елементом у сучасному художньому різьбленні по дереву. Вони поєднують в собі довговічність, зручність у роботі та естетичні якості. Ці інновації не лише зберігають традиції мистецтва, але й сприяють його розвитку у відповідь на потреби сучасного світу. Завдяки цим інноваціям художнє різьблення стає не лише вишуканим, але й практичним, довговічним і дружнім до довкілля.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасні цифрові технології мають значний потенціал для розвитку художнього різьблення по дереву, зберігаючи при цьому культурну спадщину та традиції цього ремесла. Використання таких інструментів, як 3D-моделювання, CNC-станки, лазерне різьблення та спеціалізоване програмне забезпечення, не лише підвищує ефективність і точність виконання робіт, але й відкриває нові горизонти для креативного самовираження майстрів.

Цифровізація дозволяє автоматизувати складні технічні процеси, зменшуючи фізичне навантаження на майстра, а також сприяє збереженню та тиражуванню традиційних орнаментів і технік. Особливої актуальності набуває інтеграція сучасних технологій у навчальні програми закладів мистецької освіти, що дає змогу готувати фахівців нового покоління, здатних поєднувати знання традицій і навички роботи з інноваційними засобами.

Таким чином, сучасні технології виступають не як загроза традиційному мистецтву, а як ефективний інструмент

його збереження, оновлення та подальшого розвитку. Успішне поєднання ручної майстерності з цифровими інструментами є запорукою актуалізації художнього різьблення по дереву в умовах сучасного культурного та технічного середовища.

Список використаних джерел

1. Бабчук Ю. М. Інноваційні художні техніки обробки деревини у декоративно-ужитковому мистецтві / Ю. М. Бабчук, А. Р. Бабляк, А. В. Резніченко // Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених : Збірник наукових праць. – Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. – Вип. 3. – С. 92-98
2. Гаврилук Р. Традиційні та новаторські підходи в художній обробці дерева Вишницької школи декоративно-ужиткового мистецтва. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство, № 1. 2017. С.276-283.
3. Станкевич М. Українське художнє дерево / М. Станкевич. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. – 479 с.

Наукове видання

Авторський колектив:

Антонюк-Коберська Н.М., Вернюк Я.С., Власюк О.П., Ганжа М.В.,
Гузь Я.В., Крайлюк Л.В., Локшук І.М., Русак О.Л., Сташук О.А.,
Токар І.В., Чернієнко В.А., Шеретюк Р.М.

**ПРОФЕСІЙНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА РІВНЕНЩИНИ:
персоналії, технології, виклики сьогодення**

Монографія

Матеріали подано в авторській редакції

Технічний редактор
Віталій Власюк

Підписано до друку 05.05.2025 р. Формат 60х84 1/16.

Папір офсетний. Гарнітура «PT Serif». Друк цифр.

Ум. друк. арк. 13,72. Наклад 100 пр. Зам. 30.

Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;

e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».